

Більшість виявлених созофітів утворюють малочисельні ценопопуляції, *Dentaria quinquefolia* — середньочисельні, і тільки *Silla bifolia* та *Chrisosplenium alternifolia* — багаточисельні.

Для упередження можливих екологічних ризиків антропогенного впливу та враховуючи високий показник флоросоціологічної унікальності на фоні високої біотичної та ландшафтної різноманітності добре збережених природних комплексів досліджуваної території в межах ДРС р. Хорол в околицях с. Ручки Гадяцького району Полтавщини, доцільно забезпечити охороною цю місцевість в статусі ландшафтного заказника місцевого значення «Ручківський» на площі понад 200 га або ж за рахунок неї змінити межі й розширити площу заповідного урочища «Забрід». Заповідання даної території дозволить забезпечити ефективною охороною значну частину ДРС р. Хорол в її середній течії з наявним біорізноманіттям. Створений об'єкт природно-заповідного фонду репрезентуватиме біоцентр Хорольського місцевого екокоридору регіональної екомережі, дозволить підвищити показник заповідності в Гадяцькому районі й репрезентативність локальної природно-заповідної мережі.

Література

1. Байрак О.М. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини / Байрак О.М., Стецюк Н.О. — Полтава : Верстка, 2005. — 248 с.
2. Мовчан В.В., Корнус А.О. Дослідження лісових ландшафтів на ключових ділянках у долині р. Хорол // Екологія і раціональне природокористування: Збірник наукових праць / [за ред. Б.М. Нешатаєва]. — Суми : Вид-во Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка, 2009. — 135 с.
3. Природно-заповідний фонд Полтавської області : [Реєстр-довідник] / Н.О. Смоляр. — Полтава : Швидкодрук, 2013. — 214 с.
4. Смоляр Н.О., Ханнанова О.Р. Концепція розвитку територіальної структури регіонального ландшафтного парку «Гадяцький» (Україна) // Біологія та екологія. — 2016. — Т.2, №1. — С. 38-46.
5. Таксаційний опис земельних ділянок лісового фонду Ручківської сільської ради станом на 01.01.2005 р. — Полтава: ДП «Полтаваоблагроліс», 2006. — 45 с.
6. Червона книга України. Рослинний світ / [за ред. Я.П. Дідуха]. — К. : Глобалконсалтинг, 2009. — 900 с.

КОНСТРУКТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ

Тумко М.Д., Корнієнко В.Р.

*Сагайдацький навчально-виховний комплекс «загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів — дошкільний навчальний заклад»
Шишацької селищної ради Полтавської області*

Сьогоднішня відкриває перед нами негативну тенденцію: площа ерозійно небезпечних земель в Україні щорічно збільшується та вже сягає майже 18 млн га (приблизно 31% від загальної території), з них

може піддаватися дефляції 5 млн га, а змиванню — 13 млн га [1]. Водна і вітрова ерозія ґрунтів ускладнюється посухами й суховіями та іншими несприятливими факторами. Внаслідок ерозії ґрунтів Україна втрачає щорічно понад 10-12 млн т зерна.

Враховуючи такі негативні наслідки ерозії необхідно відзначити, що одним з дієвих заходів щодо її припинення є створення системи захисних лісових насаджень, в тому числі полезахисних лісових смуг (ПЛС), які є основним елементом лісоаграрних ландшафтів. В Україні площа ПЛС має бути в 2 рази збільшена, оскільки за оптимальної величини 900 тис. га становить лише 440 тис. га [2].

Г.О. Лобченко стверджує: «Полезахисні лісові смуги — це особливий тип штучних насаджень, що за місцем розташування і конструкцією значно вирізняються серед інших типів штучних насаджень» [2]. На переконання М.М. Романенка та А.В. Романенка, полезахисні лісові смуги — це лісові насадження, штучно створені з метою захисту сільськогосподарських угідь від посухи й ерозії ґрунтів [4].

Зауважимо, що полезахисні лісові смуги є поліфункціональними системами, які виконують ряд функцій. Теоретичні засади, напрацьований практичний та аналітичний матеріал, наведений в працях Г.М. Висоцького, В.О. Бодрова, Б.Й. Логгінова, Ю.П. Бялловича, В.І. Коптева, М.М. Милосердова, М.Й. Долгілевича, О.І. Пилипенка, А.П. Стадника, Г.Б. Гладуна, В.Ю. Юхновського та інших дослідників, дозволяє окреслити досить осяжну наукову картину функцій полезахисних насаджень [1-5]. Так їхньою основною функцією є регулююча, що полягає в захисті сільськогосподарських угідь від несприятливих природних явищ (суховіїв, посух, хуртовин, водної й вітрової ерозії), покращенні на полях мікроклімату, поліпшенні доквілля, участі в збереженні ґрунтів і процесах ґрунтоутворення, сприянні отримання гарантованих урожаїв сільськогосподарської продукції та підвищенні родючості ґрунтів. Крім того, полезахисні лісові насадження є осередками збереження біорізноманіття, так як створюють біотоп диких видів флори та фауни.

За науково-обґрунтованого розміщення смугових насаджень можливе не тільки припинення видування родючого шару ґрунту, але і його якісне поліпшення. Формування систем захисних лісових насаджень починається на стадії їх проектування. Розміщення ПЛС визначається трьома вимогами: умовами рельєфу, відстанню між лісовими смугами та їх напрямком. При створенні системи полезахисних лісових насаджень вирішуються наступні завдання: вибір оптимальної конструкції, типу та схеми змішування лісових смуг, підбір асортименту порід (головних і супутніх). Саме від вибору цих конструктивних характеристик, тобто попереднього проектування і буде залежати рівень ефективності ПЛС.

Оскільки основним призначенням полезахисних лісових смуг є зниження швидкості вітрових потоків та розподілу снігу на полях, необхідно формувати відповідний тип конструкції захисних насаджень, яка у цих умовах буде максимально виконувати поставлені завдання. Досліджені захисні насадження поблизу с. Сагайдак Шишацького району мають від трьох до шести рядів. Ширина за крайніми рядами —

від 6,0 до 12,0 м. Основними способами створення насаджень є висаджування їх рядами. Головною лісоутворювальною породою є дуб звичайний (*Quercus robur L.*).

Серед проаналізованих полезахисних лісових смуг: 40% смугових насаджень мають ажурно-щільну конструкцію, 30% — щільну, 20% — ажурну, 10% — ажурно-продувну; 70% смугових насаджень виявлено з дерево-тіньовим способом змішування, 30% — із змішаним. За продуктивністю половина ПЛС оцінена II класом бонітету, 20% ПЛС — I класом бонітету, ще 20% — III класом бонітету і лише 10% — I^a. Середній вік досліджених лісових смуг — 53 роки, середня захисна висота — 18,9 м.

Найефективнішими вітрозахисними насадженнями для умов Лісостепу є лісові смуги продувної конструкції, найменш ефективні — смуги щільної конструкції, ажурні займають проміжне місце [5]. Як результат, ПЛС втрачають свій системний вплив. Відповідно до наукових досліджень вітчизняних вчених, ефективно зниження швидкості вітру за умов продувної конструкції становить 20-25 їхніх висот [3].

Зважаючи на це слід сказати, що доглядові рубання, які мали б бути спрямовані на підтримання відповідної конструкції, відсутні. Причиною цього стало те, що у ході земельної реформи полезахисні лісові смуги залишилися без юридичного статусу та керування. Дійсно, на сьогодні полезахисні лісові насадження знаходяться в підвищеному стані, адже не мають господарів. Зауважимо, що оскільки захисні смуги — це штучно створені біоценози, то й підтримуватися вони повинні людиною, а не деструктуватися за її участі. Як наслідок, осередки збереження біорізноманіття піддаються посиленому антропогенному тиску та вже перетворилися на сміттєзвалища, місця випасання худоби, самовільних вирубок та часто страждають від наслідків пожеж. Це все є причинами погіршення умов для природного поновлення полезахисних лісових насаджень.

Зауважимо, що значна частка ПЛС на Полтавщині розташована серед масивів орної землі, тож найбільш ефективним і найменш конфліктним, на нашу думку, шляхом забезпечення належного утримання лісосмуг було б закріплення їх за орендарями орних земель, які були б відповідальними за лісовпорядкування даних територій. І якщо сьогодні не знайти їм господарів, завтра може бути вже пізно! Адже відсутність догляду для оптимізації конструкцій ПЛС та несвоєчасне їх відтворення супроводжується негативними наслідками для їх екологічної і агролісомеліоративної ефективності.

Література

1. Годованюк А. Й. Полезахисні лісосмуги вже більш як двадцять років самі потребують захисту. Правові аспекти проблеми / А.Й. Годованюк // Актуальні проблеми політики. — 2013. — Вип. 49. — С. 228–237.
2. Лобченко Г.О. Просторова оптимізація системи полезахисних лісових смуг / Г.О. Лобченко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2014. — Вип. 198. — Ч. 2. — С. 182–190.

3. Пилипенко О. І. Інструктивні вимоги з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень / О. І. Пилипенко, В. М. Малюга, В. Ю. Юхновський та ін. — К.: Держкомлісгосп, 2004. — 77 с.
4. Романенко М. М. Для чого потрібні лісосмуги. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pryingul.inf.ua/articles_archives/own_articles/dlyachogo-potribnilisosmugi.
5. Юхновський В. Ю. Шляхи вирішення проблеми полезахисного лісорозведення в Україні / В. Ю. Юхновський, В. М. Малюга, М. О. Штофель, С. М. Дударець // Наукові праці Лісівничої академії наук України. — Львів, 2009. — Вип. 7. — С. 62-65.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ВІДТВОРЮВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ СВИНЕЙ

Шостя А.М.¹, Усенко С.О.¹, Невідничий О.С.¹, Цибенко В.Г.², Кір'ян Р.М.²

¹*Полтавська державна аграрна академія*

²*Інститут свинарства і агропромислового виробництва НААН*

У сучасних умовах інтенсивного розвитку свинарства на промисловій основі, метод штучного осіменіння (ШОС) дає змогу прискорено відтворювати поголів'я свиней, особливо аборигенних порід. При природному паруванні свиней виникає необхідність у використанні більшої кількості кнурів-плідників, що у свою чергу призводить до значного збільшення виробничих площ, збільшення обсягів споживання кормів та витрат робочого часу, що підвищує собівартість свинини.

Початок розроблення методики і техніки ШОС відноситься до 1925–1930 рр., коли І.І. Іванов досяг позитивних результатів в отриманні сперми від кнурів і осіменінні свиноматок [6]. Даний метод осіменіння, полягав у тому, що свиноматкам вводили попередньо розрізнену сперму з такого розрахунку, щоб у дозі містилось 8–10 млрд. активних сперміїв (пізніше ця величина була знижена до 3–5 млрд.). Ця кількість ввдилась у такому розрідженні сперми, щоб об'єм введеної рідини складав близько 1 мл на 1 кг живої маси свиноматок, але не більше 150 мл [6]. Продовжуючи цю роботу, І.М. Родін, В.І. Липатов і М.В. Комісаров у 1931 році вперше в історії розвитку методу ШОС сконструювали і запропонували для отримання сперми від кнура штучну вагіну, принципова схема якої в подальшому знайшла широке застосування при отриманні сперми від інших видів сільськогосподарських тварин [4].

У 1932 і наступних роках глибокі дослідження в напрямку ШОС провів

В.К. Милованов, який запропонував склад розріджувача, при розбавленні яким сперми в 4 рази, запліднюваність маток сягала 70 %. Середня кількість сперміїв для ШОС за дослідями лабораторії штучного осіменіння Всесоюзного інституту тваринництва була визначена 5–10 млрд. при осіменінні розрідженим сім'ям. Вважалось, що об'єм спермодози повинен бути пропорційним ємності рогів матки свині, яка заляжить в свою чергу, від їх ваги, віку та числа опоросів. Орієнтовно визначили об'єм дози сім'я у свиней в 1 мл на кожен кілограм живої